

HOOFDSTUK 6: MICROSOCIOLOGIE

1. Sociale organisatie

Zonder enig plan of patroon dat het gedrag van groepsleden leidt, ontaarden de activiteiten snel in een chaotisch spel en verminderen de kansen op succes.

Alle menselijke groeperingen werken samen om bepaalde doelstellingen te bereiken die de leden afzonderlijk niet kunnen realiseren. Er zijn expliciete regels (normen) nodig hoe men zich ten opzichte van elkaar en de 'tegenpartij' moet gedragen. Er kan worden ingegrepen door straffen, die ontaarden in vermaning of uitsluiting of er kan ook een extra beloning zijn.

2. Sociale controle

Sociale controle

De manieren waarop individuen elkaar wederzijds controleren op de naleving van regels, waarden en normen (\approx macht).

De wijze waarop het wordt uitgeoefend, verschilt naargelang van de sociale situatie. De primaire opzet: afwijkende individuen tot de orde roepen en anderen laten zien waartoe de afwijking kan leiden.

BERGER

Fysiek geweld is het bekendste middel van sociale controle.

Sociale controle-mechanismen zijn concentrische cirkels

- Buitenste cirkel: juridische en politieke stelsel
- Volgende cirkel: moraal, de zeden en gewoonten

Basiswaarden en -normen

De voorlaatste dwangmiddelen zijn voor de meeste mensen voldoende om zich aan de regels te houden. Geweld is het laatste middel.

Economische pressiemiddelen: dwangmiddel waarbij iemand in zijn levensonderhoud wordt geraakt.

Beroepsstructuren

Het beroep is van beslissende invloed voor iemands plaats in het stelsel van sociale stratificatie = geïstitutionaliseerd.

Ridiculisering en roddel

Machtig sociaal controlemiddel = zeer doeltreffend in kleine gesloten gemeenschappen

Uitsluiting

Shunning bij de Amish

Excommunicatie door de katholieke kerk

3. Microsociale interactie

Microsociaal

Een patroon van tussenmenselijk gedrag en contact in kleine groepen. De wijze ervan is bepaald door normen en regels en situatie speelt hierin een belangrijke rol.

Sociale orde

Wanneer mensen dezelfde definitie van situatie delen. Men weet hoe met elkaar om te gaan en wat te verwachten, wat onbewust en onbevroegd verloopt (= vanzelfsprekendheid). Hiervan word je je bewust als mensen zich plots anders gaan gedragen.

Garfinkel

Studenten gedragen zich tegenover hun ouders alsof ze hen voor het eerst zien

Sociale interactie

De wijzen waarop mensen elkaar wederzijds en systematisch beïnvloeden. Veel menselijk handelen is op een of andere manier samen handelen (= samenwerking, tegenwerking, wedijver, conflict, consensus en dissensus).

Communicatie

Men probeert iemand anders deelgenoot te maken van zijn gedachten, gevoelens, wens of strevingen. Dit kan verbaal of niet-verbaal.

Mensen die door omstandigheden op elkaar zijn aangewezen, proberen door middel van communicatie tot een gemeenschappelijke definitie van de situatie te komen, tot een collectieve zingeving, die de grondslag vormt voor verdere interactie en communicatie.

Significante aspecten

Binnen communicatie en interactie.

Hebben een invloed op de wijze en de modaliteiten waarop de interactie vorm en inhoud krijgt.

4. Positie

Positie

De plaats die iemand in de maatschappij of in een groep inneemt in verhouding tot anderen.

Naarmate de maatschappij complexer wordt, neemt het aantal posities en de verscheidenheid ervan toe. Hierdoor neemt de overzichtelijkheid af.

Sociale positie

De plaats die men in een sociaal systeem inneemt. Hierdoor weet men meteen wat van die persoon verwacht wordt.

Positieveld

Elke positie impliceert een net van andere posities die daarmee verbonden zijn

Posities zijn principieel onafhankelijk van de betrokken individuen

Ze geven zeer formeel aan in welke relatievelden men staat, met wie men sociale betrekkingen onderhoudt, zonder iets te zeggen over de aard van deze betrekkingen.

LINTON

TOEGEWZEN (ASCIBED) POSITIES

Geen sprake van toetreding: er is keuze noch van de kant van het individu, noch van de kant van de groepering (vooral op basis van biologische kenmerken)

VERWORVEN (ACHIEVED) POSITIES

Wel sprake van toetreding: er is keuze.

Bijkomstigheden

- Er zijn vaste posities (man, vrouw, adel...)
- Er zijn zeer vluchtige posities (klant, cliënt...)
- Er zijn tijdelijke posities (kleuter, kind, adolescent...)

Ontwikkelingsbenadering: in de gezinssociologie

De stadia worden gekenmerkt door het doorlopen van successief verschillende posities = INTERIMSITUATIE

Sociale status of prestige

Een sociale waardering door andere mensen toegekend

Positieladders

- **Positiecongruentie of –consistentie:** hoge opleiding, hoog inkomen...
- **Incongruentie of inconsistentie:** een zwarte met hoge opleiding = discriminatie

5. Rollen

Sociale rol

- Het gedrag dat met een bepaalde positie verbonden is
- Het geheel van de meer of minder bindende verwachtingen ten aanzien van het gedrag van de positiebekleder
- Geïstitutionaliseerd (= vaste gedragspatronen)
- Regeling van sociale gedragingen waardoor samenleven mogelijk wordt

DAHRENDORF

Homo sociologicus: aan wie de maatschappij verplichtingen oplegt met betrekking tot zijn gedrag als bekleder van sociale posities

De individuele wijze waarop ieder zijn gedrag aan die verwachtingen beantwoordt

- Er is enige mate van vrijheid om de rol concreet gestalte te geven
- Rollen zijn veelzijdig, maar bieden ook speelruimte
- Gevolg van kortsluitingen en conflicten

Dwang op het individu

- Rem op persoonlijke wensen
- Houvast dat individu zekerheid geeft
- Er zijn sancties: voorschriften afdwingen (vooral aandacht voor negatieve sancties)

Verwachtingen

= verandering doorheen de tijd!

MOET-VERWACHTING

- Enkel onttrekken met het risico van gerechtelijke vervolging
- Absolute verplichting
- Negatieve sancties

Voorbeeld: geen buitenechtelijke relaties, geen geld stelen om te gokken...

PLICHT-VERWACHTING

- Minder absolute verplichting
- Overwegend negatieve sanctie
- Bij het vervullen: sympathie

KAN-VERWACHTING

- Geen verplichting
- Positieve sancties: iets extra doen = waardering krijgen
- Meestal fundamentele voorwaarde om vooruit te komen

Voorbeeld: vrijwilligerswerk, geld verzamelen, met kinderen bezig zijn...

Rollenveld (MERTON)

- Men heeft vanuit één positie niet alleen met verscheidene mensen te maken, maar deze mensen bekleden zelf verschillende posities van waaruit zij uiteenlopende verwachtingen kunnen hebben.
- De bekleder van één positie wordt geconfronteerd met uiteenlopende verwachtingen (= complexe rollen)

Rollenconflict

Wanneer een positiebekleder tegelijkertijd met tegenstrijdige verwachtingen wordt geconfronteerd

Intern rollenconflict

Wanneer een persoon geconfronteerd wordt met niet te combineren verwachtingen ten aanzien van één bepaalde positie die hij bekleedt

Extern rollenconflict

Wanneer een persoon geconfronteerd wordt met tegenstrijdige eisen en verwachtingen op grond van het feit dat men twee (of meer) verschillende posities bekleedt

Positieset

Het geheel van posities dat verenigd is in één persoon

Voorbeeld: docent, broer, vader, echtgenoot, lid van tennisclub...

Rolattributen

Uiterlijkheden die dienstig zijn of dienen als herkenningmiddel

Voorbeeld: blauwe overall dragen, schrijfgerei, fluit, stethoscoop bij hebben

Statussymbolen

Uiterlijkheden die verwijzen naar prestige, status, macht...

- Ter bevestiging van een positie die men feitelijk bekleedt = onderstrepen
- Ter bijdrage van verwerving van een positie = anticiperende socialisatie

Voorbeeld: villa, groot zwembad...

Rolattribuut en statussymbool kunnen ook samen voorkomen

= non-verbale communicatiemiddelen = middelen tot sociale controle

= bepalen van het zelfbeeld en het gevoel van eigenwaarde van de drager

Voorbeeld: witte jas van arts, uniform van politieagent...

De 3 belangrijkste kenmerken van de sociale rol

- (1) Principieel van het individu onafhankelijke complexen van gedragsvoorschriften
- (2) De inhoud wordt niet door een individu bepaald, maar door de maatschappij
- (3) De gebundelde gedragsverwachtingen komen op het individu af met een zekere bindende eis, zodat hij er zich niet zonder schade aan kan onttrekken

6. Sociodynamische aspecten van de sociale rol

De rol verschaft het individu het schema volgens hetwelk hij zich in een bepaalde situatie heeft te gedragen.

De rol omvat zowel bepaalde handelingen als de gevoelens en houdingen die daarmee gepaard gaan.

De betreffende houding of emotie is reeds aanwezig voor men de rol speelt, maar dit betekent een versterking van de reeds aanwezige gevoelens en houdingen. In vele gevallen is er helemaal niets aanwezig voor men de rol speelt.

Het proces speelt zich onbewust en vanzelfsprekend af.

Iedere rol heeft innerlijke tucht: het vormt, kneedt en modelleert de handelwijze en de handelende persoon.

Het is, sociologisch gezien, de samenleving die iemands identiteit vaststelt, ondersteunt en wijzigt.

MEAD

De ontwikkeling van het ik valt samen met de ontdekking van de samenleving

1. Het kind speelt rollen voor significante anderen (= personen die intiem met het kind omgaan en wiens houdingen van beslissende invloed zijn op de wijze waarop het kind zichzelf leert zien)
2. Het kind speelt rollen voor de gegeneraliseerde ander (= de hele samenleving)

Het ik en de samenleving zijn in de ervaringswereld van het kind 2 zijden van dezelfde medaille (= identiteit is niet iets dat men verwerft, maar zij wordt iemand toegewezen door daden van sociale erkenning)

COOLEY

'Ik als een spiegelbeeld', met toch nog speelruimte voor sociale beïnvloeding.

Mens zijn

= als mens herkend en aanvaard worden

= zij moet, wil zij in stand blijven, zonder al te grote onderbrekingen telkens opnieuw door de samenleving bevestigd worden

Reïntegratie van de persoonlijkheid

= niet anders dan het proces waardoor de oude identiteit tot stand gekomen is

Voorbeeld: gewone man krijgt de identiteit van een gevangene

Deze nieuwe verwachtingen zijn typisch voor de rol van de gevangene, net zoals de oude verwachtingen geïntegreerd waren in een ander gedragspatroon. In beide gevallen gaat de persoonlijke identiteit hand in hand met het gedrag en is het gedrag een antwoord op een specifieke sociale situatie.

Soort zoekt soort

Iedere keuze van een sociaal contact brengt een keuze van de eigen identiteit mee, zoals iedere identiteit vereist bepaalde sociale contacten in stand te blijven.

Roltheorie consequent uitwerken

Roltheorie bezorgt ons een sociologische antropologie (= een visie op de mens, gebaseerd op zijn leven in de maatschappij), die ons leert dat de mens dramatische rollen speelt op het grote sociale schouwtoneel en dat hij de maskers is die hij moet dragen om deze te kunnen spelen.

Persoonskeuze (GERTH en MILLS)

Ieder sociaal systeem selecteert de personen die het nodig heeft om te kunnen functioneren, terwijl degenen die er niet in passen verwijderd worden.

Wanneer er geen personen beschikbaar zijn, moet men ze uitvinden of moet men ze volgens de gewenste specificatie vervaardigen.

IEDERE SAMENLEVING BRENGT DE MENSEN VOORT DIE ZIJ NODIG HEEFT (BERGER)

Voorbeeld: er komen geleerden omdat men docenten nodig heeft, er komen vurige krijgers omdat men een leger nodig heeft...

1. Positie

- Toegewezen versus verworven posities
- Vaste versus tijdelijke posities
- Interim-positie
- Positieladder
- Positiecongruentie (statusconsistentie)
- Positieveld
- Positieset

2. Rol

- Kenmerken
- Homo sociologicus
- Rollenset
- Rollenconflict (intern/extern)
- Rollattributen

3. Sancties

- Negatieve versus positieve sancties
- Moet-, plicht- en kanverwachtingen

4. Sociale controle

- Significante anderen/gegeneraliseerde anderen
- Identiteit versus sociale erkenning